

ACC. N:R M. 11726:1-44. (bok)

Landskap: *Skåne, Danmark* Upptecknare: *Åke Campbell*
m. m.

Härad: _____ Berättare: _____

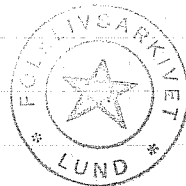
Socken: _____ Berättarens yrke: _____

Uppteckningsår: *1924* Född år _____ i _____

Den skånsk-danska bondgården.
(Anteckningar m. m. från en cykelfärd år 1924,
Fristad - Paris.)

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Dessa uppteckningar
påträffades år
1951 bland
Gottfrid Gus.
Lafssons kvar-
båtensskap.

DEN
SKÅNSK-
DANSKA
BONDGÅRDEN.
II.

Anteckningar, uppmätningar
skisser och 90 fotografier från
en cykelfärd 1934 från Viska-
dalen genom Halland och Skåne och
över Själland, Nöen, Fäbo, Låland
Langeland, Fäsinge, Lym, Als och
Länderjylland till Rithmarsken.
[Tillägg: Genom Holstein, Hannover, Al-
denburg, Holland, Belgien till Normandie.]

Färdväg:

M. 11726:2.

Ljustad - Borås - Ås. kloster -
Varberg - Laholm - Båstad -
gum Skåne - Hålsingborg.

Helringör - Holte - Haarlev.
- Kalvelhav - Faneffjord - Stub.
bekjöbing - Guldberg - Maribo.
- Nakskov - Rudekjöbing -
Vennerås - Svendborg -
Faaborg - Nommars - Flens-
burg - Husum - Heide -
Eideren.

[Eider - Hamburg - Bremen -
Löringen - Zutphen - Utrecht -
- Haag - Rotterdam - Dor-
recht - Antwerpen - Gent -
Arlende - Lille - Douai -
Cambrai - Normandie.]

M. 11726:3.

Lärden avsåg:

Kuvud.

1) Inbanning och studium av äld ryfle.
re gårdar och byggnader inom
den skånsk-danske gårdens
utbredningsområde utefter
en sammanhängande färd-
väg fr. norr till söder (kom-
pletterande så till vida min
som fr. väster till öster -
Saulung I 1920).

2) Från utgå med korsningsfor-
men i övergångsområ-
dena i norr och söder började
färden på den mellan-danske
gårdens område och utsträcktes
till den lättygta gårdens.

3) Från utgå kunna bestäma den
skånska byggnadskulturens

Tillägg.

M. 11726: 4.

från Hallands till den frankiska
ämnade jag även. Infördes jär-
den genom Belgien till Frank-
rike.

4.) För att eventuellt finna
spår av den skånsk-svenska
bebyggelsen i Normandie
även i byggnadskulturen
skulle jag avsluta färden i
Normandie för att sedan
göra jämförande studier
på Musée ethnographique
du Trocadéro i Paris.

M. 11726: 5.

Viskadalen.

Från Fristad till Klosterfjorden. 20 aug. 1924.

Föder om Öresjö får Vis-
kadalen en tydlig karaktär av
gammat förbindelseled mellan
Fästergötland och det gammal-
danska landet. Horningsfor-
mer mellan halländsk och mel-
lanöversk byggnadskultur
bli allt vanligare ju längre ned
i dalen man kommer. Fäst-
gustypen är vanlig ännu i Fe-
dus och norra Marks häraden,
men den halländska köksauk-
ningen gör sig gällande långt över
Märkebäck liksom även den
halländska gårdstypen.

Föder om Borås tränger
dalen ihop sig och ger ingen plats
till någon rikare bebyggelse. Träp-
och minde ställen finnas här.
Den första halländska stugan, som
möter här är Kornängen Björbo. Foto n:o 1.

M.11726:6.

mad, Kinnaromma skv. Ålv-
borgs län.

Plan n:o I.

So planen framgår att
stugan ej är en parstuga. Visser-
ligen ges kammaren D tillkam-
mans med stugan. Den karak-
tär av parstuga. Men anord-
ningen är ej ursprunglig. Enl.
ågarinnans uppgift är kam-
maren D tillbyggd i senare tid.
Den gamla kammaren var den
nu S. K. genomgåuppkamma-
ren "E. Fröshus (A), Kerkets (C)
och händens placering och in-
bördes frihållanden är typisk
halländsk. "Bråteskjulet" F
är också allmänt i Halland. Men
märk att kakelugnen i stugan
eldas från stugan och ej, med
den placering kakelugnen har,
kan ha haft sättningsledning.

[Gumman, som nu bodde
ensam på stället efter man-
* Jfr. den halländska stugan plan III!

M.11726:7.

neus dök, klagade över, att de
nymodiga frihållanden på
vägarne berövat henne hennes
en ko. "Se, vi hade två kor,
men så fick det inte vara "le"
på vägen längre och så kunde
en inte slipa korna på skogen
som jfr. Inte finnes en spräng-
ute och möta. Så nu lera
toys bort av bitarna, kan jag
bara ha en ko. Mannen hade
tjänat tjugo år på Ryboholm.

Tid Kinnaromma är
den gamla kyrkan ersatt med
ett försiktigt tempel i gul tegel.
En fattiglooss står dock kvar med
friskt uppmärksamhet till den
vägfärande.

"Du som res vid denna vägen
den Guds bönning närbelägen
Gif med nöje, om du har.
Så skall Herren giffalt om
Samt med nåd och lycka tjäna

„På vad väg du dig du far.“

Samma stings som Björtnad finnes all-
mänare ju längre mot öst.
väst man kommer. Även den
halländska gårdstypen börjar
Foto n: 2 uppträda. Dala tillgårdens,

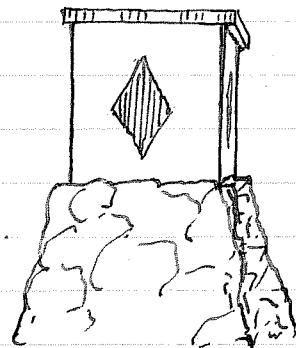
och 3.

Plan n: II är ett exempel härpå. Visser-
ligen är det en tydlig skillnad
mellan en mangård (in om
staket) och den skalagda fågär-
den och så tillvida en mellan-
svensk gårdform (Götisk eul.
Terion), men uthuslängans
vinkelbrytning och fågårdens
intill nyare byggnaden fasthet-
na ligger ändå i mellansvenska
drag.

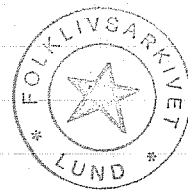
Ännars finnes många
typiska västgötaformer i gårdens
byggnader: överbyggnaden på
uthuslängan (foto 3 samt plan II),

den överbyggda förstubron (foto 2)
samt västgöta skorstensar. Sten-
gans plan är ej halländsk men
heller ej rent mellansvensk. Då
jag ej kunde få säkra upplys-
ningar om de ursprungliga
rumsfihallandena i denna
ändrade byggnad, gjorde jag
ingen detaljplan.

Den västgöta skorstensen,
som följer ända ned till gräns-
viken Horned, har i sin pry-
ligaste form detta utseende:

Typa stycken kalkstenshällar
bildar pipa på skorstenen, som

är nurad i natursten eller tegel. Dessa synnerligen karaktäristiska västgötska bygg-
nadsdetaljer går ned till Mär-
keback. (Den diagonal ställda
travertinen är utslaget värt).

Löder om gränsen vid
Märkeback uppläsa efterhand
de speciellt västgötska bygg-
nadsformer. Viskan delen
öppnar sig ^{dels mot Klosterfjorden} dels ned mot
Färberg. Öhuru den gamla vägen
vid Ås näste gå upp på berget,
då gjäva floddalen är mycket
dräng, finner jag även här
gamla, rätt stora gårdar, som
ha samma karaktär, om den
öppna slättens.

Törbi Ås Kloster rinner
Viskan ut i Klosterfjorden (Min
färd gick ^{nu} förbi därmed ned mot
Vadberg - men vid en föregående
färd (våren 1923) har jag upp-

mått och fotografat gårdar vid
Klosterfjorden. Den intressan-
taste av dessa är Gamla Ring-
gården, och jag insätter den här
såsom ett gott exempel på det
byggnadskultur just där
Viskan når havet).

Gamla Ringgården, Bäck, Foto n: 2
Ås Kloster, Hallands län. 4 - 9.

Gårdens läge i terrängen Plan III.
framgår av foto 4 och 5. Mot
vorr utser sig kullar, mot syd-
väst åker slätter ned mot Klo-
sterfjorden. Riketmen på morän-
block är stor och stenen återfin-
nes ej blott i uthuslängans
väggar utan även på takmör-
sningar, som är helt lagd med
sten (synes tydligast på foto 9)
Gårdsplanen är också helt sten-
lagd med stora flata stenar.
(Stenriketmen har redan länge
utnyttjats av allmoget. Just

i denna trakt ser man märkli-
ga anläggningar på och invid
bondgårdarna, där särskilt ut-
valda block används. Grund-
stolpar av över manshöga hela
block ses man, broar m. m.
Som ett märkligt och vackert
exempel anför jag Kappelbolets
gårdsplan samt dess hundkoja,
den alltfärligare anlägg-
(Foto nr 10)

(Foto nr 10) sängen mitt på gården, (foto 10.)
Pågårdens präglas vidare av
övergånsvegetationen mellan
barrträden i nordost och löv-
Fotona 7. Trädfloran i söder: manbygg-
naden (foto 7) är timrad (kän-
na även detta) men uthuslängs-
na äro byggda i skifteverk i
ek (synes bäst på foto 9).

Foto nr 9. Särskilt märkelig är gårds-
typen därifrån, att den har det
"runda hörnet" (se planen och
Foto nr 5, 6, 8. Foto 5, 6, samt i snittplan, foto 8.)

Jag har först fotograferat detta
endast på fjälland (Persö, se
min samling "Den Skånska-
ska bondgården" I foto 63 i
Sunds univ:s samlingar)

Den kunnthiurade manbygg-
naden är halländsk. (Jfr. An-
gan Björnsdal, plan I, med
denna, plan III, och märk att
II D ej är ursprunglig!) Stugan
har rätt ordinära mått —:
28 alnar läng, 9 alnar bred.
Stugan och kök vardera 9 alnar.
Mellan stuga och lada är som
vanligt halvtredje aln.

Huset är byggt på 1830-talet.
Nuvarande ägare Aug. Audenon.

Kappelbolet, nr 4 i sam- Foto nr 10.
ma by (Bäck, Sköcker) har en
impresande gårdsplan. Vägar-
na byggda i skifteverk med
våldig- ekplank. Den stenbeligg-
ningen och hundkojan är förstärkt

Genom Halland från Klos-
terfjorden till Hallandsås.

Böndernas gårdar äro byggda i regel som den redan beskrivna Rånggårdan (den runda hörnet dock tillagnt i Yabergstrakten och uppläs öfver dem alldeles.)

Een särskild bebyggelse typ är givetvis fiskeläget. Det förnämnda läget vid vägen söderut är Trälövs läge (foto Foto n: 11. n: 11) Läget bär präglet av ren fiskarebebyggelse av boholsk typ. Näringoläret och bebyggelsen helt riktade mot havet: fiskebodar och slugar, gator och vägar orienterade mot hamnen. Fuga gårdar.

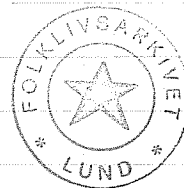
[Söderut vid Gamla Köp- Foto n: 12] En låg ett skeppsvrak (foto 12); några hundra meter söderut denna bronsåldersås (av riket

foto 13 visas etc.] Riksdomen på Foto n: 13. snorämblock framträdde i landskapsbilderna 12 och 13. Stengårderna i dessa trakter äro ej lagda som mur utan äro endast en sten tjocka i regel. Djuren äro rädda ad på stenarna på sig och undvika därför dessa uppgillrade stengårderna.

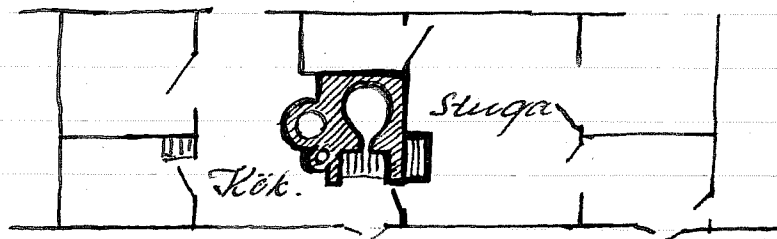
Innanför Gamla Köpsta ligger en rik bondbygd, Trälåker. Een av de stora gamla gårdarna är Munkagården. Sjaren Sunders Ålön uppges den vara byggd 1832 och den har ej varit utflyttad.

Planerna IV o. V samt foto 14. Byggnaderna uppförda i skiftesverk av ek.

Är Trälåker ("Jensas") är Foto n: 15. även en av de större gamla gårdarna i denna bygd. Sjaren Bruta Börjesö. Ek i skiftesverk. Foto n: 16.

Härdauläggningen är ut-
präglad sydhalländsk:

Utefter kustlandsvägen
mot Falkenberg ingår märkli-
gare gårdar.

En bild av det sydhall-
ländska kulturlandskapet
är foto 17, utskikt mot norr
över Haplingebygden. Från
den sydhalländska slättbygg-
den vid Tjärby, foto 18.

[En del gårdsfotografier från
denna trakter misslyckade.]

Foto 17 o.
18

Genom Skåne från Hallands-
ås till Öresund.

De korsvirkesbyggnader,
man ser i Halmstad och La-
holm ha ej någon riktig nöd-
varighet i bondgårdarna. Vid
Tjärby såg jag den första kors-
virkesväggen på landet, men
det var vid en gods. Först
med Hallandsås bröjar kors-
virket. Men även här många
stüdes sparsamt och ersatt
av natursten. Utmed länsvägen
på den stora gården Salomon-
sing invid St. Nölle äro upps-
trida i natursten. (Synes på
foto 19).

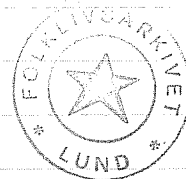
Foto 20 visar Hallandsås
vid St. Nölle, utskikt mot norr.

På södra sluttningen är
Hallandsås bröjar slättbyggs-
karaktären i landskap och
byggnader på allvar (foto 21).

Foto n:o 19 o.

20.

Foto n:o 21

[Så många av gårdarna i S. Asbo och Luggude redan äro uppmätta av N. Museel samt M. Sjöbeck, har jag ej funnit lämpligt nämna här.]

En frukt icke uppmätt gård och därtill en outflyttad ursprunglig är

Gården n: 10 Tomelilla, Tryde socker. Ingelsteds hd. Jag har frukt ingående studerat den (1923) men ej skildrat den. Därför insätter jag den här.

Plan VI. Plan II och foto 22-35.

Foto n: 2

22-35.

Plan VII. o. återstår nu endast 1/280 nith.

VIII.

Byn bestod av 5 gårdar. Dessa är den enda bevarade.

Den erbjuder en mängd intressanta detaljer, som jag här ej kan ingå på.

Endast några anmärkningar.

Gången mellan Stug. Långan och Huggaboden är nu en skjul. Foto n: 25. Huggaboden har varit portlider, märk de stora dörrarna. Långgårdslångans gavel vid porten är ombyggd i tegel, där överi nytt godsrum kompletteras dit gamla.

Foto n: 2

22. o. 23.

Stården med värdhild dörs till skottstenen är ursprunglig Plan VI. och typisk med sättning mot Stugan och murarna mot stenet. Fristen och stenet sten mitta (tegel och sten).

Foto n: 35.

Foto n: 34.

Foto n: 32

Täggarna klinta. Stolparna stå på sten ej i fotband.

Rörande bjälkarkvaden, vink, lejd samt andra detaljer se plan VII o VIII.

Plan VII o

VIII.

Avståndet mellan stolparna 3 alnar som regel.

Själland fr. Helsingør till
København.

Utefler kusten har Köpenhamna
oh Köpenhamnarna tryckt
sin prägel även på landsbygg-
dens byggnadskultur. Ensta-
ka gårdar äro ännu osörda,
men annars äro de på ett
eller annat sätt modernise-

Foto n:o 36. rakt ss. foto 36 visar.

Egendomligt nog börjar
en jämförelsevis ätla lands-
bygd, så snart man kommer
ut från Flaskerøen gamla
strandvägen mot Hjöge. Bygg-
nadskulturen i denna trakt
är mera skånsk än dansk.
[Se min samling "Skånsk. Dan-
ska gården" I foto 77 oh 80]

Vid Tryggvælde å
börjar den typ. själländska
bygden med en mängd intres-
santa byggnader. Vid St^e

Taarnby många vackra går-
dar (foto 37). Tack vare sank-
markerna vid an finnas
även storkar oh storkon på
taken (foto 38, storken på Taarn-
by kyrkas torn, därmed en fi-
nyadannelse.) Rundby.

Jag ägnade mig här liksom
under hela denna dan-
marksfärd särskilt åt
husmandshusen oh
husmandsgårdarna, som
frukt ej äro sällsynta.

Hund. Niels Peter Orens
gård, Stolpehusen, St^e Taarn-
by, Haarder, Själland. Foto
sin liknhet är den typbyggd,
liksom flera andra husmands-
ställen här. End. uppgift är går-
den omkr. 70 år gammal. Hård-
anordningen återfinnes ej sällan
i dessa småhus i S. Själland.
Eller byggnaderna i bönings-

Foto n:o 37
o. 38.

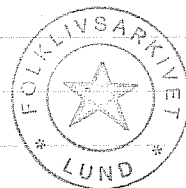

Foto n:o 2
39 - 41
Plan IX.

Foto n: 2
40. o. 41.

verk med lersten. Foto n: 2 40
stugan och Hallängen, n: 2 41
stugan och loggängen.

Foto n: 2
42. o. 43.
Plan I.

Ofta hava husmannas-til-
lign eulängade "gårdar". En
sådan längr, rymmande så-
väl stuga, kök som uthus
och hus för smådjuren, gellen,
trins etc. är huset foto 42, 43
samt plan X. Detta hus till-
hör Tyllensjö's gård, Faxa.
Det är typiskt även vad in-
redningen beträffar och där-
för utmärkt ritat.

A. Förel

B. Kök

C. Spiskammare

D. Uthus med

E. Gethus och

F. Bränsle.

G. Stuga

H. Kammare.

1. Järnspisel, tillvadt i Hvars

Tid såsom vanligt men man
minnes ännu stovenspiseln,
som många gång kan vara
bort vid sidan av järnspisel.
2. Har varit murspanna, men
är nu diskbänk!

3. Hönshäp

4. Bänkar, långbänk och bord-
ändabänk.

5. Skåp, litet, lågt.

6. Bordet.

7. Skåp - men här har frut
ställt en fällbänk.

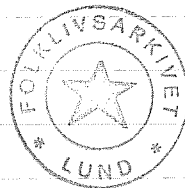
8. Loffa (vad som varit här
frut kunde jag ej få tag
uti).

9. Stort linneskåp.

10. Länstol, gammal plats.

11. Järnugnen

12. golvar.

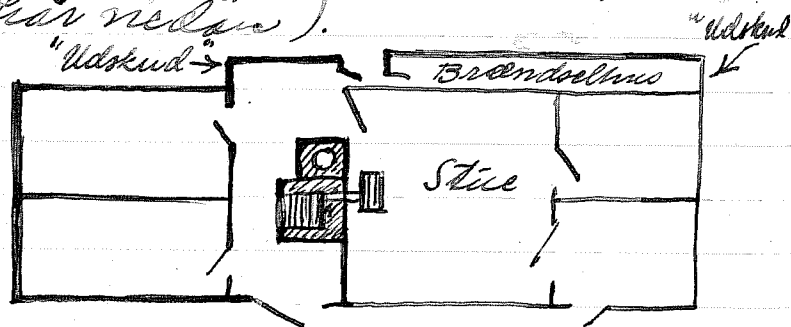

I trakten kring Faxe och öder
ut ofta långa i kalksten med
utslående välgjorda mur-
fogar.

De hela gavlarna, annars
vanliga norr ut, bliva allt
sällsyntare. I regel någon
valmning, ibland ganska
Foto n:r 44. Gjup (foto 44, möllaregården
i Faxe).

Endast mycket få hus ha
var utskud. Ett exempel
är ett husmanndhus i

Foto n:r 45. Husebille (foto 45 samt plan
här nedan).

Det är väggfinsiren, som tagit bort
dena utskud, då innetaken lades.

Få hus ha den gamla hården
var orörd. Ett sådant fann
jag emellertid i Skibbølge.
Det hade sedan många år
stått tomt och djupa nedgjort
det annars vanliga ödetad
på gården moderniserat
med järnspisel. En gamm-
na bodde i det tillbyggt.
Enl. uppgift skulle byggnaden
när rivras. Den är dock in-
tressant såsom en av de få
bevarade byggnaderna med
ursprunglig hård och rumssan-
skning. Se foto 46 och 47
samt plan XI! (Obs! skostenen
till höger tillhör tillbygget.)

Det intressantaste och
till sin karaktär avgjort äld-
domligaste av alla hårdhus
jag sett i de gammaldanska
landskapen var ett husmans-
hus i Niemose. Dess ålder

Foto 46 o. 47.
Plan XI

Foto 48-51.
Plan XII.

kunde jag ej få någon upp-
gift om. Över hundra år,
sade man. Bakugnen var
borttagen och en spiskamma-
re avbalkad fr. köket, men
på övrigt var byggnaden

Foto nr 48 orörd. (Foto 48 gaveln och
framsidan, märk kalu-

Foto nr 49 skydd. Foto 49, framsidan,
märk att skylskapas. Foto

Foto nr 50 50 gaveln med uthuset,
märk den typiska placeringen
av ingångsdörren till ut-

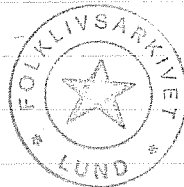
Foto nr 51. huset, Foto 51, märk; ingen
bakdörr (kunde ej spåras inifrån)
kaluskydd!

Över Nöen, Falster, Lolland,
Tangeland, Tåsinge, Lym,
och Als till Sönderjylland.

Det mest anmärknings-
värda för byggnadskulturen
inom Syd-danmark är gar-
larnas behandling. Allt
sällsyntare mot sydväst bli
de öppnade garlarna med
ingångsdörr och fönster. Här
måste kunna spåras påverkan
fr. det lågtyska huset. Medan
svenskt garlarna är helt
slutna eller blott fönstla
med fönster på växel ställe
om mindre hus, ser man
här ispruckhet på de större
gårdarna att garlarna bli
curtén. (Foto 52). Gård i Nöen. Foto 52.

Den gula färgen och så vanlig-
denna gård sådan.

[Byggen vid Faneffjord, Foto 53] Foto 53.

Eulångade och Trälångade
parallellgårdar påträffas.

Gammal gård vid Guldborg
Sund, Tälster, en f. d. bond-
gård, nu fiskare-gård, är
eulångad (foto 54).

Foto 54

Foto 55-56.

Foto 55-56 visa en parallell-
gård på Låland (Sosmark)
Gårdarnas bredd och de kraftiga
stolparna med snickstötter
ge nästan bilden av lågtyck
byggna skulptur. Märk tak-
fönstret på foto 56! Detta
likom den prygliga behand-
lingen av brändningsvecket
och fävelfalten ej väl synen
på de syddancken öarna.

Medan de större gårdarna
göra intryck av att vara
påverkade fr. lågtyckt hall
billehällen husmandshusen
en primitivt lantlig form.

Jag beökte ett gånghus

stort antal husmandshus.
Ett typiskt exempel fr.
Låland är ett hus i
Sosmark (foto 57-59)
(samt plan XIV).

Den skära färgen torde
bondgårdarna ha hämtat från
kyrkorna men ofta är nå-
lade så. Takens steds kyrka
är skär (foto 60, kyrkan med
byadammen)

Halvklädd gavelbrösten
från husarna ibland ss.
på gård i Hellinge, Låland
(foto 61) Kyrk här även
takfönstret! Foto 62 visar
samma gård.

Ett exempel på långa
med "runt horn" är foto
63, gård i Hellinge, Låland.

Ett påminnelsevis modernt
husmandshus, dock med

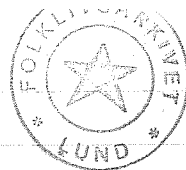

Foto 57-59
Plan XIV.

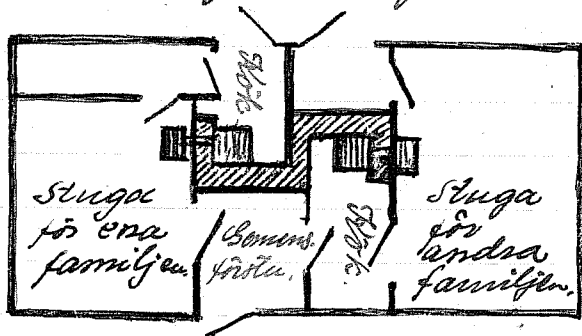
Foto nr 60.

Foto nr 61.
62.

Foto nr 63.

Plan XIV.

Traditionell inredning är
Julius Pedersens hus, Nörra
marksgård, Laaland (Plan
IV). En bild av statare -
eller husmandsstället på
en del större gårdar får man

av de husmandshus, som äro
inredda för två familjer.

Detta kan ses om planen ovan
visar - Traditionen gör sig
dock även här gällande.

Foto nr 64 Foto 64 visar ett husmands-
hus under Säbyholmen, Laaland
inrett för två familjer.
Husmandsställena kunna
också byggas som verkliga

parallलगuidar. Foto 65 av
husmandsgård under Sä-
byholmen är exempel härpå.

Byggnadskulturen
på Laaland skiljer sig
ej väsentligt från Sydbyns
och Laalands.

Rudkjöbingsbygdens, foto
66.

De välgjorda halvtaken
och den prydliga behandlingen
av vindningsverk och takbjälk
äro särskilt utmärkande för
Tygn. Taken i regel halvvalma-
de och vindningsverket målat
i växlande färger oftast
brunt och grönt. Syd-

Taastinge till Tygn vad
byggarskulturen beträffas.
(Foto 67)*

Foto 68, Lörups landsby
och kyrka.

* Tre stycken hölsteniska gårdar finnas på Taastinge.

Foto nr 65.

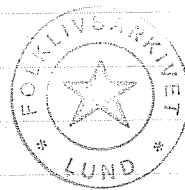

Foto nr 66.

Foto 67.

Foto 68.

Byggnader i bindningsverk
förekommer även på gotsen.
En ståtlig sådan byggnad
är fönstlars nr 249are -
Foto n: 69. bestående på Hvidkilde, Tysn.
(foto n: 69).

Lydflykt kulturlandskap
Foto n: 70. foto 70. (mellan Allerup
och Faaborg.)

Det tyska bindnings-
verket har i regel ett mindre
avstånd mellan stolparna.
Än det fjälländska och skånska.
Stömen förekommer ofta
med stavar. På längorna sam-
manfrias i vinkel, gå ej ge-
velfälten ut, utan taken
bindas ihop utan att gavelröst
uppstår. Foto 71 är exempel

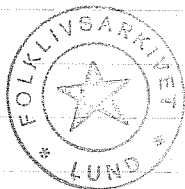
Foto n: 71. Nära (Gammal Holstens
ö. 72. Präst, Faaborg, Tysn.)
Äppna gavlar med dörrar
samt grundmurade väggar

från samma gård, foto 72.
Frotslora gavel dörrar dock
dansk byggnadskultur (Inlöst
av 1700-taligt uppgifter några lågtyska gårdar
på Själby). Men på Als kan man

tydligt se de holstenska
eller lågtyska formerna.
Här finns så många många
samlade gårdar, som varken
om det lågtyska lunt. Hela
området från Als över Sør-
djylland ned mot Eideren
är under inflytande av det
långtyska lunt (dessa grundform
se plan IV!), som råder om
Eideren helt separerat över de
danska formerna.

Foto 73, gårdar på Als. Foto n: 73.
Många stora, breda byggnader
med högt tak.

Charlarna i stället för
långbidorna bli frontsidan
på byggnaden.

Här kämpa stilmå-
tva gärdar- och byggnads-
typer med varandra.

Här äro flera skansar-
na vid Byggeböls nödla.
Foto 74. (Foto 74).

Den danska gårdstypens
yttre utlöpare nå med
näst Eideen. Här äro alltså
korningformer mellan
dansk och lågtysk. (Foto
75.) Det är alltså märkt, att
i väster med näst Eideens-
ken den fristiska typen
avskiljer sig nästan en
relativt jämvärdig form.
Men inom i landet är den
holsteinska typen på sin plats.

Foto nr 76. Foto 76 visar markland
och gård vid Eideens fäl-
la strand. Märk den stora
inkörsporten på gaveln samt

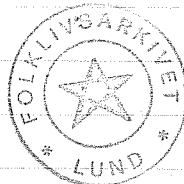
skottelen på motsatta
gaveln (Jfr. Plan IV).

Genom Holstein, Hannover och Oldenburg. Tillägg.

Här med lämnade
jag den skånsk-danska
gårdens utbredningsområ-
de. Men för att skaffa ma-
terial till studiet av
korningformer i öve-
ringsområdet i öster
fortsätter jag genom det
lågtyiska turistområdet i
Hannover och Oldenburg
samt Holland.

Först gäller det att
finna en ursprunglig
och typisk lågtysk gård.
Söderut från Hamburg är
byggnadskulturen på he-
darna och moravensjäs-
delis rik och ganska ursprung-
liga former rätt väl utpräglade.
(Foto 77 och 78)

Foto 77 och 78.

I Aldenburg och de katolska områdena i Hannover synes lantbruksbefolkningen vara ganska oförblivande, ursprungliga byggnadsformer ha där för nästan varit.

Foto 79.

(Foto 79., gård i Vechta, Aldenburg)

En till sin typ ganska ursprunglig bondgård finner jag i Harslium i Meppen, Hannover, just i den katolska delen.

Foto 80-82
Plan XV.

Gården låg vid landvägen mot Nordhorn och var liksom alla bondgårdar vid de stors landvägarna skyltade "Schenkwirtschaft". Gästgärdet inskränkte sig till en snapsflaska och några buteljer bock-öl i ett skåp.

Foto 80-82. Plan XV.

Soorummarna 1, 2 och 3 till.

höra ej typens ursprungliga form. Ståndrummet (4)

utgörade den svenska gäddstugan, som var kök, böningsrum och soorum.

Sedan gavelrummen 1, 2, 3 tillagts, är soorums-va förlagda dit. Men hårdrummet med hård (5) är alltså kök, matrum och böningsrum. Detta rum eller värdare dess golv kallas Flot.

Den nedre delen av byggnaden upptages i mitten av so-delen (som det heter uppe vid Teideren.) Här är trösklogen och arbetsplatsen (6). På ömse sidor härnäst de "Siden-ställen" eller "Brossen". 78 står korar, 7 och 9 är redskap och förnädrum, 10 ryms för 11, svinn.

Gården är byggd i kors-
virkte med gult fyllt av
tegel.

På andra sidan öde-
markerna, uorasen, knig

Foto 83. Enus (foto 83) börjar den
holländske gårdens område.
Genom Holland.

Landsbygd i vanlig be-
märkelse kan man kunnat
foto nr här. Markslanden,
kanalerne och livet på och
vid kanalerne ger åt land.
Häpitt en speciell prägel
(foto 84) (Familtjen br på
prämen, märk gumman
vid ratten).

Den holländske gården
är en variant av den låg-
tycka. Den uppmär under
samma tak djur och män-
niskor på liknande sätt
som den lågtyska men

boingsrum och kök är
något annorlunda ordna-
de liksom djurens platser
även kunna vara ganska
olika.

Följande är ett exempel
på den holländske gården
rumsuppläggning.

Foto 85 och 87 visar ett Foto 85 och
par exteriörer. 87.

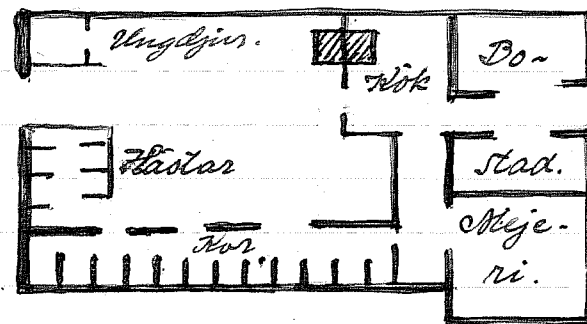
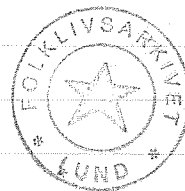

Foto 86 visar en typisk Foto nr: 86
holländsk kvarn, före-
bildet för den kvarntyp
som hos oss ersatte
och utkrängde stubbakvar-

nen eller Ölandskrauter.

Allt jag utsträckt färdern till Belgien och Frankrike berorde på att jag önskade orientera mig beträffande den frankiska gårdstypen, så betydelsefull för den hantverks (jfr. S. Erikson) och det frankiska huset, som anses som ursprung för det hantverks-danske.

Jag meddelar här blott ett par bilder och anteckningar.

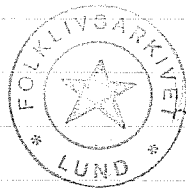
Belgien och Nord-Frankrike till Normandie.

Den frankiska gården har ej längre av samma slag som den hantverks-danske men byggnaderna är ordnade kring en fyrkantig gårdplan. Den

är i tvärviss riktning från den lågtytiska. (Foto 88 visar en frankisk gårdstyp fr. Thourout i Belgien.) Gården är en typisk gård med godsallstad och områdjuren inne på gården. Ofta ligger den ordnad i rad med andra gårdar i de stadsliknande byarna. Gården får de alldeles samma disposition om äldre stadsgränder med boningshus, utlång och stall.

Det huset (Gårdshuset) beträffar vore de, jag nämner, ej typiskt frankiska. Gården var nämligen i regel placerad på samma den hantverks-danske och engelska gården. (se foto 88)

I frontområdet ligger

mängder av gårdar och byar
sinderstjudna. (Foto

89 och 90) Från frontonvä-
det sökte jag mig då ut
till Normandie i hopp
om att finna några
belägg i byggnadskultur-
ren för den normandiska
bebyggelsen. Några st-
rakter kunde jag ej draga av
brist på jämförelsematerial.
Musée du Trocadero, som
skulle innehålla berättelser
över franska bondgårdar
var stängt i o. för omord-
ning.

Emellertid fann jag
i Normandie många
intressanta byggnads-
former, som skilte sig
från frankiska formerna
och jag anser tanken på
skänke härflämnning för

den ej alldeles osimlig.
Jag ämnar i Normandie
försätta studien för
att eventuellt finna
belägg härifrån.

Mitt resa slutade i Paris
den 18 september 1924. Jag
togs då tillryggslagt vägen
från Tristat till Paris med
cykel och alltså utförte hela
den vägen kunnat anteckna
och fotografera alla äldre
byggnader och gårdar. Då jag
under ingen del av resan an-
vände något annat färdred-
än cykel kan ej alltså mycket
ha undgått minas märk-
ligare äldre byggnads-
kultur utförte själva vägen.

Det starkaste intrycket un-
der färden är bilden av tradi-
tionens utomordentliga fast-

M. 11726: 44.

het i de gammaldanska
landet allt under det
den varierar i en rikedom
av former, skiftande
från bygd till bygd och
skapande boplatser
utefter gränsen i norr
mot barmhagsområdet
mellanöverska bygdens
kultur, utefter Västerhavets
norr Frickland och Sittu-
ken samt söderut mot
Holstein.

